

Приложение к образовательной программе
основного общего образования

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Бурятская литература

учебный предмет

6

класс

Мархаева Т.Х.

учитель

Высшая, 27

категория, стаж

2015 - 2016 учебный год

1. Тайлбари бэшэг

Тус хүдэлмэри хадаа 1312 дугаар 2004 оной мартын 9 Россиин Федерацийн Хуралсалай министерствын тогтоолнууд, 889 дугаар 2010 оной августын 30 хувилагдахан Хуралсалай министерствын тогтоолнууд, 1089 дугаар 2004 оной мартын 5-най Хуралсалай министерствын захиралта дээрэ үндэхэлжэ зохогдоһон, творческоор хэрэглэхэ гэхэн удхатайгаар байгуулагдахан туршалгын программа баримталан, 6-дахи класста ажалай программа зохогдобо.

Гэхэтэй хамта арадай аман зохоол аман үгын, уран хайханай литература бэшэмэл үгын искусство, тиимэхээ уран зохоол зохоходоо уран хурса, шэмэг удхатай үгэ гол түлэб аргуудай нэгэн болоно.

Нүгөө талаһаа, уран зохоол хүн тухай, тэрэнэй доторой байдал, хүниие тойрон байһан оршон байдал, байгаали, хүнэй ажабайдал, арад зоной ажамидарал г.м. тухай зохогдоһон байдаг. Бодото юумэнүүд, үнэн болоһон үйлэ хэрэгүүд, бодото байдал уран зохоолой, уран хайханай литературы үндэхэн боложо хэрэглэгдэдэг. Уран зохоолшо бодото байдал дээрэ үндэхэлжэ, тэрэниие нажааж, ухаан бодолойngoо хүсөөр, ханаагаараа тэрэниие уран гое болгожо, ном соогоо уран хайханаар, гоеор зохогдоһон байдал бии болгодог, энэ байдалын үнэн бодото байдалда адлирхуу байдаг гэжэ хурагшадта ойлгуулха шухала.

Уран хайханай литература гү, али уран зохоол шудалан үзэлгын **гол зорилгонууд** гэхэл:

- уран хайханай литература хүнэй, хүн түрэлтэнэй ажамидаралда тусхай хуури эзэлдэг, тэдэнэй хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ ойлгуулха;
- уран хайханай литература шудалан үзэлгэ хадаа түрэл арадайнгаа ба бэшэшье арадуудай соел болбосорол, ёһо заншал ойлгожо абалгынтусгаар арга гэжэ ойлгуулха;
- искусствын этико-эстетическэ компонент байгуулха гуманитарна ойлгосонуудые тайлбарилжа үгэхэ;
- уран зохоол уншаха дуратай болгохо, гое хайхание наринаар ойлгодог мэдэрэл хүмүүжүүлхэ;
- бодото байдал, ажабайдал ба искусство, оршон тойрониие зүбөөр сэгнэжэ, тэдэндэ үнэтэй сэнтэйгээр хандахые хургаха;
- аман ба бэшэмэл хэлэлгэдэ хургаха, тэрэниие хүгжөөхэ;
- хурагшад уран хайханай зохоол зүбөөр, хүсэд дүүрэнээр хадуужа абаха, шэнжэлжэ, сэгнэжэ хураха гол түлэб теоретико-литературна, эстетическэ ойлгосонуудтай болохо ёһотой.

Уран хайханай литература зүбөөр, хүсэд дүүрэнээр, гүнзэгыгөөр ба өөрынгөө ажамидаралда туһатайгаар ойлгожо абахын тула литературы теоридо онсо анхаралаа хандуулан, хурагшадые ойлгомжын аппараттай болгохо.

Энэ программа баазова теоретико-литературна ойлгосонууд дээрэ үндэхэлжэ, тэдэниие **гол принцип** болгон байгуулагдаа. 6-дахи класста уран зохоол ба ёһо заншал гэжэ теоретико-литературна ойлгосо онсологдоо. Энэ ойлгосо үгэлгэ хадаа тематическа, хронологическа болон историко-литературна принципүүдтэ нэмэринь болоно.

6-дахи класста литература үзэлгын гол шэглэл иимэ: уран хайханай литературы үгын искусство гэжэ шэнжэлэн үзэлгэ.

Хурагшадые литература үзэлгын талаар хургахын тула иимэ зорилго табигдана: эстетическэ анализ хэжэ хуралга.

Программа дотор буддын шажанай хургаал, тэрээнтэй нягта холбоотой бурхан багшын хургаалнууд дээрэ үндэхэлжэ зохогдоһон зохоолнууд оруулагдаа.

Арадай аман зохоолнуудгүйгөөр литературы асуудалнууд, илангаяа уран хайханай ёһо заншал, литературна хүгжэлтын, ментальна ёһо заншалнууд г.м. хүсэд хайнаар ойлгогдохогүй. Гэхэтэй хамта уран хайханай литература хадаа арадай аман зохоолой үргэлжэлэл гэжэ хэлэхэдэ болоно.

Туд программа бээлүүлхэдээ, ойлгожо абаһан **мэдэсыень шалгахадаа** коммуникативно-творческо ажалнуудые үнгэргэхэ: творческо(зохоон байгуулгын) мастерской, практикум, даабари, шэлэжэ абаһан зохоолоо бээе даагаад анализ хэлгэ, дүн гаргалгын уншагшадтай конференци г.м.

Бээлүүлхэ болзор ба шата – 2015/2016 хуралсалай он, 6 класс

2. Сэдэбүүдэй гаршаг

1. Оршол
2. Домог үгэ тухай ойлгосо
 - а) бөө мүргэлэй урда тээхи домог үгэ
 - б) бөө мүргэлэй домог үгэ
 - в) буддын шажанай домог үгэ
3. Буряад арадай аман зохёол тухай ойлгосо
 - а) үльгэр тухай ойлгосо
 - б) Аламжи Мэргэн хүбүүн Агуй Гоохон дүүхэй хоёр
 - в) Аламжа Мэргэн (үльгэрһөө хэһэгүүд)
 - г) Бөө мүргэлэй зохёол тухай ойлгосо
 - д) Хаан Шаргай хадын бии болоһон тухай
4. Буряад литература тухай ойлгосо
 - а) ниитэ монгол зохёол. Буддын шажанай уран зохёол тухай ойлгосо
 - б) Шэдитэ хүүр
 - в) Сайн үгэтэ эрдэнийн сан субашид
 - г) 18-20 зуун жэлэй эхин үеын уран зохёол тухай ойлгосо
 - д) Бэлиг-үүн толи
5. 20 зуун жэлэй уран зохёол тухай ойлгосо
 - а) Роман тухай ойлгосо
 - б) Ч.Ц.Цыдендамбаевай намтар, зохёохы зам. Доржо Банзаров тухай
 - в) Банзарай хүбүүн Доржо
6. Туужа тухай ойлгосо
 - а) Б.Мунгонов. Хара халхин
 - б) Ц.Номтоев. Эдэбхи
7. Хөөрөөн тухай ойлгосо
 - а) Ц-Д. Дамдинжапов. Юрын буряад эхэ
 - б) А.Лыгденов. Морин хуур
8. Басни тухай ойлгосо
 - а) Б. Базарон. Эрдэмтэ эрбээхэй
 - б) Г. Чимитов. Эрэ тахья. Шарга тэргэ хоёр.
9. Лирическэ зохёол
 - а) Лирикэ ба лирическэ зохёол тухай ойлгосо
 - б) Б.Абидуев. Сонхоор малайһан нара. Алтан далай
 - в) А.Ангархаев. Баһал сэдхэлдэм – бага наһамни
 - г) Г. Базаржапова. Зунай үдэшэ. Нара хүлээнэб.
 - д) Ш-Х. Базарсадаева. Түрэлхи хэлэн. Сэдхэлэй үгэ.
10. Лиро – эпическэ зохёол
 - а) Баллада тухай ойлгосо
 - ж) Ц-Б. Бадмаев. Хүбүүхэн тухай баллада. Баллада
 - в) Ц-Д. Дондогой. Гэр тухай баллада
11. Поэмэ тухай ойлгосо.
 - а) Д. Дамбаев. Дуульш, минии атом!
 - б) Д.Доржиева. Нүүдэл түүдэгүүд
12. Драматическа зохёол
 - а) драма ба драматическа зохёол тухай ойлгосо
 - б) Ц. Шагжин. Будамшуу.

3.Нуралсалай сэдэбүүдэй түсэб

№	Үзэхэ хубинууд болон сэдэбүүд	Үгтэһэн саг	Тэрэнэй тоодо			Нураг шадай өөһэ дөө хэхэ хүдэлмэ ридэ багсаам жалжа үгтэһэн саг	Үн гэр гэг дэх э үдэр
			хэшээл нүүд	практическа ажалнууд	шалгалтын ажалнууд		
1.	Оршол	1	1				
2.	Домог үгэ тухай ойлгосо а) бөө мүргэлэй урда тээхи домог үгэ б) бөө мүргэлэй домог үгэ в) буддын шажанай домог үгэ	4	1	2	1		
3	Буряад арадай аман зохёол тухай ойлгосо а) үльгэр тухай ойлгосо б) Аламжи Мэргэн хүбүүн Агуй Гоохон дүүхэй хоёр в) Аламжа Мэргэн (үльгэрһөө хэхэгүүд) г) Бөө мүргэлэй зохёол тухай ойлгосо д) Хаан Шаргай хадын бии болоһон тухай	6	2	4			
4	Буряад литература тухай ойлгосо а) ниитэ монгол зохёол. Буддын шажанай уран зохёол тухай ойлгосо б) Шэдитэ хүүр в) Сайн үгэтэ эрдэниин сан субашид г) 18-20 зуун жэлэй эхин үеын уран зохёол тухай ойлгосо д) Бэлиг-үүн толи	7+4	2+1	4+2	1	1	
5	20 зуун жэлэй уран зохёол тухай ойлгосо а) Роман тухай ойлгосо б) Ч.Ц.Цыдендамбаевай намтар, зохёохы зам. Доржо Банзаров тухай в) Банзарай хүбүүн Доржо	5+1	2	2	1	1	
6	Туужа тухай ойлгосо а) Б.Мунгонов. Хара халхин б) Ц.Номтоев. Эдэбхи	6+2	2	3		1	
7	Хөөрөөн тухай ойлгосо а) Ц-Д. Дамдинжапов. Юрын буряад эхэ	6+2	2	4	1	1	

	б) А.Лыгденов. Морин хуур						
8	Басни тухай ойлгосо а) Б. Базарон. Эрдэмтэ эрбээхэй б) Г.Чимитов. Эрэ тахья. Шарга тэргэ хоёр	4	1	2		1	
9	Лирическэ зохёол а) Лирикэ ба лирическэ зохёол тухай ойлгосо б) Б.Абидуев. Сонхоор малайһан нара. Алтан далай в) А.Ангархаев. Баһал сэдхэлдэм – бага наһамни г) Г. Базаржапова. Зунай үдэшэ. Нара хүлээнэб. д) Ш-Х. Базарсадаева. Түрэлхи хэлэн. Сэдхэлэй үгэ.	4+2	2	3		1	
10	Лиро – эпическэ зохёол а) Баллада тухай ойлгосо ж) Ц-Б. Бадмаев. Хүбүүхэн тухай баллада. Баллада в) Ц-Д. Дондогой. Гэр тухай баллада	4+2	2	3		1	
11	Поэмэ тухай ойлгосо. а) Д. Дамбаев. Дуульш, минии атом! б) Д.Доржиева. Нүүдэл түүдэгүүд	3+2	2	3			
12	Драматическа зохёол а) драма ба драматическа зохёол тухай ойлгосо б) Ц. Шагжин. Будамшуу.	5	1	3	1		
	Хамта	70	23	35	5	7	

4. Нурагшад мэдээ, шадбарид табигдаха гол эрилтэнүүд

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые мэдэхэ ёһотой:

- уншажа байһан зохеолойног автор тухай, номой нэрэй удха тайлбарилга;
- уран зохеолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдые;
- уран зохеолнуудай текстнүүдые;
- шудалан үзэжэ байһан зохеолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохеол соохи шухала үйлэнүүдые мэдэхэһээ гадна, тэдэнэй хоорондох харилсаа холбоонуудые, типическэ удха шанар;
 - уран зохеол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзанууд, зохеолой темэ, идея, гол удха, уран зохеолой геройнууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонуудые;
 - байгуулгын (композициин) шухала онсо янзануудые, хэлэнэй зураглан тодорхойло арга хэрэгсэлнүүдые;
 - программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шүлэгүүдые, эпическэ зохеолой хэһэгүүдые;
 - литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэхэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдые г.м.

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохеолшын зохеол соогоо бэшэһэн уран зураглалые хөөрөжэ;
- уран зохеолшын зураглаһан зурагыг ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;
- үзэжэ байһан зохеолой гол шухала үйлэнүүдые (эпизодуудые), үйлэдэгшэ нюурай хэлэнэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юумэнүүдһээ илгажа;
- зохеол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтагание, сагыг, тэрэнэй хойшолонгыг элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохеолой хэлэнэй уран аргуудые, байгаалин зураглалнуудые текст сооһоо илгажа;
- зохеолой идеяг болоод уран хайханай талыг харуулалгада сюжетэй зүйлнүүдэй (үйлын хүгжэлтын эхин, үйлын уялдалга, үйлын хүгжэлтын эгээл дээдэ шата) үүргэ болон гол проблематика элирүүлжэ;
- үзэгдэжэ байһан зохеолнуудай байгуулгын (композициин) зүйлнүүдые илгажа;
- зохеолой удха задалан харуулхадаа, геройн үүргэ ба геройдо үгэһэн авторай сэгнэлтэ эли тодо болгожо;
- зохеолой геройнуудай өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһыг элирүүлхэ зорилготойгоор геройнуудые зэргэсүүлжэ;
- монологическэ хэлэлгэ хайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнээ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;
- түсэб табижа, тэрэ тоодо тезиснэ түсэб, литературна-критическэ статьянуудаар конспект бэшэжэ;
- нэгэ гү, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэһэлэн, литературна темээр элидхэл, соносхол (сообщени) гү, али реферат бэлдэжэ;
- үзэһэн зөхеолоор гү, али хэдэн зохеолнуудаар проблемнэ шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолготой зохеолго, тэрэ тоодо зэргэсүүлһэн характеристикэ зохеожо, мүн литературна ба публицистическэ темэнүүдээр бодомжолготой зохеолго бэшэжэ;
- литературын асуудалнуудаар бэшэһэн хүдэлмэринүүдээр тезисүүдые ба конспектнүүдые табижа;
- бээ даагаад уншаһан номоор, хараһан кинофильмүүдээр, теледамжуулгануудаар, зүжэгүүдээр, уран зурагуудаар, шагнаһан хүгжэмөөр рецензи гү, али һанамжа бэшэжэ;
- уншаһан номой справочна аппарат, мүн литературна терминүүдтэй словарь, шэнэ толинуудые хэрэглэжэ г.м.

5. Нуралсалай методическа хэрэгсэлнүүд

1. Буряад литература:6 класс.- У-Ү.,Бэлиг, 1992
2. Буряад нургуулийн программа. Буряад литература 5-11 классууд. У-Ү, 2009
3. Б.Б.Батоев. Уран зохеолнууды 5-11 классуудта зааха тухай. У-Ү, 2002
4. Г. ба Ц. Чимитовүүд. Үльгэрэй далай.-2004
5. М.Ж.Самбуев. Зуун дуун. – 1990
6. Х. Дармаева. Буряад литератураар тестнүүд. – У-Ү, 2003
7. О.Б.Бадмаева. Мүнөө үеын хэшээл, 2010 он
- 8.

6. Хэрэглэхэ литература:

1. Ж.Ц. Жамбуева, Ц.Б.Цыренова, О.В.Цыцыкова «Буряад литература» 1, 2 хуби, 6 класс. Улаан –Үдэ, 2014 он
2. Зундуев Р.Д. Санага-Булагай Даша-Пүнсэглинг хийдэй түүхэ. Закаменск, 2002 он
3. Х. Дампилова. Буряад литератураар тестнүүд. – У-Ү, 2003
4. Санагын сэгнэшэгуй баялигһаа. С Ринчинов.